

Sanja Vulić
Zagreb

ZEMLJOPISNI NAZIVI U NEKIM GOVORIMA NA
SJEVERNODALMATINSKIM OTOCIMA

UDK: 81'373.21(497.5-3 Dalmacija) (210.7)

81'373.22(497.5-3 Dalmacija) (210.7)

Rad primljen za tisak 16.07.2000.

Čakavska rič, Split, 2000. br 1-2

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

Recenzenti: Joško Božanić, Vojmir Vinja

U ovom se radu razmatra tridesetak različitih zemljopisnih naziva iz devet mjesnih govora na sjevernodalmatinskim otocima. Na temelju postanka, podrijetla i načina uporabe u tim govorima, razmatrani su nazivi podijeljeni u nekoliko posebnih skupina.

Ključne riječi: zemljopisni nazivi, apelativi, sjevernodalmatinsko otočje

U ovom radu neće biti riječi o toponimima, tj. imenima konkretnih, određenih i pojedinačnih zemljopisnih lokaliteta nego o zemljopisnim nazivima, tj. apelativima koji pripadaju općem leksiku, ali se često javljaju kao sastavni dijelovi dvočlanih ili višečlanih zemljopisnih imena, ili pak služe kao polazne osnove iz kojih se izvode zemljopisna imena. Ponekad ti apelativi transonimizacijom prelaze u toponime bez derivacijskoga postupka. Razmatrani zemljopisni nazivi najčešće služe pri nastanku ojkonima/ekonima (tj. imena naseljenih mjesta), te također anojkonima/anekonima koji obično pripadaju mikrotoponimima (tj. imenima manjih nenaseljenih lokaliteta) i hidronimima (u ovom slučaju imenima različitih morskih lokaliteta te obalnih toponima), a rjeđe oronimima (tj. imenima brjegov). Takav je odnos, naravno, uvjetovan razmatra-

nom građom prikupljenom na mediteranskom području jer bi se neki drugi zemljopisni nazivi više rabili pri nastanku nekih drugih vrsta toponima.

Ovdje će biti govora samo o pojedinim zemljopisnim nazivima u svega devet mjesnih govora na sjevernodalmatinskim otocima (Sali, Veli Iž, Ošljak, Rivanj, Sestrunj, Tkon, Kukljica, Brgulje, Preko)¹. Nazivi iz saljskoga govora preuzeti su iz saljskoga rječnika Ankice Piasevoli², nazivi iz govora Veloga Iža i ošljačkoga te iz sestrunjskoga i tkonskoga govora³ preuzeti su iz osobnih terenskih bilježaka, nazivi iz kukljickoga i rivanjskoga govora preuzeti su iz rukopisnih rječnika Tomislava Maričića i Ladislava Radulića, dok sam nazive iz brguljskoga i prečkoga govora ispisala iz pjesničkih zbirki Ante Šarunića i Roberta Bacalje⁴. Poznato je da svi ti govori, osim tkonskoga, pripadaju rubnomu poddijalektu srednjočakavskoga dijalekta s ikavsko-ekavskim refleksom jata. Tkonski pak govor pripada južnočakavskomu dijalektu s ikavskim refleksom jata.

Zemljopisni nazivi iz tih govora mogu se, prema podrijetlu i govornoj uporabi, podijeliti u nekoliko osnovnih skupina. Pritom valja naglasiti da ovom prigodom samo dio izabranih naziva označuje pojmove i stvari specifične za naše mediteransko područje⁵, dok ostali nazivi označuju stvari i pojmove poznate na širokom hrvatskom govornom području u domovini i dijaspori. Takav izbor omogućuje možebitne usporedbe s istoznačnicama u inim hrvatskim govorima, dijalektima i narječjima. Ipak, i takav kriterij za izbor građe lako otkriva da je razmatrana leksička građa prikupljena u kraju koji ne obiluje vodom (osim, na-

¹ Sali je mjesto na Dugom otoku, Veli Iž je mjesto na otoku Ižu, dok je Ošljak (kojega njegovi stanovnici nazivaju Lazaret) otočić sa samo jednim mjesnim govorom. Otoki Rivanj i Sestrunj također imaju samo jedan mjesni govor, Tkon (izvorno Kun) je mjesto na otoku Pašmanu, Kukljica i Preko su na otoku Ugljanu, a Brgulje (izvorno Bargulje) se nalaze na otoku Molatu.

² Točni bibliografski podatci svih u tekstu spominjanih izvora iz kojih su preuzimani nazivi, navedeni su na kraju teksta u zasebnu popis izvora.

³ Prikupljenu sam građu iz tkonskoga govora leksikografski obradila zajedno s kolegicom Jelom Maresić s kojom sam objavila *Mali rječnik tkonskoga govora*. Bibliografski podatci o tom rječniku navedeni su u popisu izvora.

⁴ Ovom prigodom valja naglasiti da nisu svi razmatrani nazivi zabilježeni u svih devet mjesnih govora. Broj prikupljenih naziva varira od govora do govora, zavisno o mogućnostima kazivača ili pak o iscrpnosti navedenih pisanih izvora.

⁵ Brojni tipično mediteranski nazivi, kao npr. *beljâhka* (VI), odnosno *bîčljâvka* (R) u značenju 'plićak s bijelim žalom, pješćano ili kamenito morsko dno bez algi', zatim *puntâl* (Se), odnosno *puntâlj* (R) u značenju 'izbočina kopna prema moru', ili npr. *bôd'ata vôda* (O) u značenju 'pitka voda pomiješana s morskom' itd. nisu obuhvaćeni ovim radom.

ravno, morskom) niti plodnom zemljom, ali zato obiluje kamenom. Prema podrijetlu, svi se razmatrani nazivi mogu podijeliti u nekoliko skupina.

1. U prvoj je skupini moguće izdvojiti one stvari i pojmove za koje se isključivo rabe starohrvatski nazivi.

To mogu biti:

- a) izvorni starohrvatski nazivi praslavenskoga podrijetla;
- b) davno usvojene tuđice.

a) Među izvorne starohrvatske riječi pripada npr. riječ *kamen* sa značenjem 'manji komad krute i tvrde tvari koja je sastavni dio zemljine površine'. Za takav oblik riječi imam potvrde iz triju govora: *kâmen*⁶ (O) te heterofoni *kâmen* (Se) i *kâmen* (T 122). Inače, to je riječ praslavenskoga podrijetla s izvornim nominativnim oblikom **kamy* (Gsg **kamene*) i akuzativom **kamenŕ* koji je s vremenom preuzeo službu nominativa (18, knj. 2, 26)⁷. Budući da je u sustavu slavenskih jezika nominativni nastavak u muškom rodu na *y* bio rijedak⁸, u nekim je od tih jezika, te u dijalektima pojedinih jezika, obliku *kamy* pridodan glas *k* pa se tako npr. u ruskom rabi naziv *kamyk*, u poljskom *kamyk*, u slovenskom *kâmik*, a u bugarskom *kamik*. Sukladna je inačica u hrvatskom književnom jeziku snažno stilski obilježena, ali je zato u pojedinim čakavskim govorima posve uobičajena, npr. u viškom (17, 211), pa tako i u nekim od govora na sjevernodalmatinskim otocima, npr. *kâmik* (R) i heterofoni *kâmik* (B 30 i 39⁹, Sa 125, VI), *kâmik* (K). U Velom se Ižu ostvaruje inačica *kâmik*, ali uvijek s deminutivom *kamičit*¹⁰. Potvrda uporabe toga naziva pri tvorbi toponima sjevernodalmatinskoga otočja zabilježena je u više primjera na Dugom otoku u realizaciji *Vèli Kâmik* (19, 106, 125, 129), odnosno *Lûški Kâmik* (19, 129). Praslavenskoga je podrijetla i naziv *babûlj* (Se, VI), odnosno *babûlj* (O, R, Sa 25) u značenju 'obao kamen koji se

⁶ U ošljačkom se i kukljičkom govoru ponekad, zbog duženja samoglasnika *a*, na tom mjestu ostvaruje poludugi akcenat /[˘]/ koji ne uvjetuje promjenu boje samoglasnika.

⁷ Prvi broj u zagradi označuje redni broj bibliografske jedinice u popisu literature, a zatim slijedi broj stranice u radu na koji se pojedina bibliografska jedinica odnosi. Ukoliko se unutar jedne zgrade navode dvije bibliografske jedinice, te su jedinice međusobno odvojene točkom sa zarezmom. Raspored brojeva iza točke sa zarezmom isti je kao na početku zgrade, tj. prvi broj označuje redni broj bibliografske jedinice, a posljednji broj stranice.

⁸ Uvezenice tipa *Tomi* (<*Tommy*), *Bobi* (<*Bobby*), *taksi* (<*taxy*) i sl. novijega su datuma, a pojavljuju se pod utjecajem engleskoga jezika.

⁹ Broj ili brojevi iza ojkonomne kratice označuju broj stranice u saljskom i tkonskom rječniku, odnosno u zbirkama pjesama navedenim u izvorima, iz kojih su zemljopisni nazivi preuzeti.

¹⁰ Grafem *t'* rabi se za oznaku tipično čakavskoga izgovora fonema *ć*.

može obuhvatiti šakom'. U rivanjskom se npr. govoru rabi i glagol *babuljâti se* u značenju 'gađati se kamenjem'. Naziv *babulj* se razvio iz riječi *bubulja* s temeljnim praslavenskim značenjem 'nešto okruglo, oblo'. Odatle se npr. u budvanskom govoru (u današnjem Crnogorskom primorju) za tu vrstu kamena rabi naziv *bùbulj*. Iz ostvaraja se *bubulj*, razjednačivanjem samoglasnika, razvila fonološka inačica *babulj* (18, knj. 1, 224). Zato nije začudno što se u nekim govorima, kao npr. u viškom južnočakavskom govoru, rabi pridjev *babulôst* u značenju 'obao, okrugao' (17, 14). Ovoj prvoj podskupini prve skupine pripada i riječ *tlðh* (O, R, Sa 382), odnosno heterofon *tlôh* (VI) s dvama značenjima: prvo je 'površinski sloj Zemljine kore po kojemu se hoda', a drugo 'pod'. Navedeni se oblik razvio iz prvotnoga ostvaraja **tlo* za koji se rabila priložna oznaka **po tloh* (18, knj. 3, 477). U ostvaraju *kloh* (Se) izvršena je promjena u skupu *tl>kl*. Ta je fonološka promjena česta u dijalektima. U nekim se pak drugim čakavskim govorima, kao npr. u viškom rabi fonološka inačica *tlèh* (17, 538). Inače, starohrvatska se riječ *pod* rabi u razmatranim govorima sjevernodalmatinskoga otočja u drugom značenju u kojemu je u književnom jeziku prihvaćen turcizam *kat*, npr. *pôd* (K, Se, VI), odnosno *pòd* (O, R). Istovjetne promjene moguće je susresti i u brojnim drugim hrvatskim mjesnim govorima, pa tako i u drugim govorima srednjočakavskoga dijalekta, npr. u senjskom (11, 136). Ponekad riječ *pòd* znači i 'drveni pod' (K, T 128). Isto je i u brojnim drugim čakavskim govorima, npr. u viškom (17, 393).

U značenju 'neobrađena, neorana zemlja' rabe se nazivi *ledîna* (O, Sa 161, R, VI) i *goleđîna* (Se). Prvotni je oblik bio **lêdo*. Iz osnove **lêd-* već je u praslavenskom sufiksom *-ina* izveden oblik **lêđina* koji je s vremenom izgubio značaj augmentativnosti (18, knj. 2, 284; 21, 296). Sestrunjki je naziv nastao sažimanjem izraza *gola ledina*.

Iz praslavenskoga **gumšno* (18, knj. 1, 633; 21, 162) u značenju 'ravno mjesto na tvrdom tlu gdje se vrši žito' razvili su se i čakavski nazivi *gûmlo* (O, R) i heterofon *gûmlo* (Se) te glasovna inačica *guvnð* (Sa 103). Zanimljivo je da je u svim trima realizacijama, nakon gubitka poluglasa, provedeno razjednačivanje susjednih nazala, ali ne na isti način. U ošljačkom se i sestrunjskom ostvaraju razjednačio drugi član nazalnoga skupa (*mn>ml*), a u saljskoj se inačici razjednačio prvi član. Razjednačivanje *mn>vn* javlja se u brojnim štokavskim i čakavskim govorima (18, knj. 1, 633), pa tako i u viškom (17, 138). Sukladni se nazivi rabe i u inim slavenskim jezicima, npr. rus. *gumno*, češ. *humno*. Zanimljivo je da je taj naziv na otoku Ižu toponimiziran u svim trima navedenim fonološkim inačicama, tj. *Gûmno* (19, 176) kao lokalitet maslinika, te *Gûmlo* (19,

171) i *Gûvno* (19, 167) kao ime ograda. Onimizacija je također zabilježena u Salima na Dugom otoku, npr. *Gûvno* (14, 249).

U značenju 'sijeno, tj. trava pokošena i osušena za stočnu hranu', u govorima sjevernodalmatinskih otoka redovito se rabi naziv *slama*, npr. *slàma* (Se, VI) i heterofoni *slâma* (O) i *slâma* (R). Taj naziv, koji potječe od praslavenske riječi *solma (18, knj. 3, 278), ima sukladnice u svim slavenskim jezicima, npr. slovenski, češki i bugarski *slâma*, poljski i lužičkosrpski *stoma* te ruski i ukrajinski *solóma* (22, knj. 3, 713). Međutim, u tim se jezicima, kao i u brojnim hrvatskim govorima, riječ *slama* rabi u značenju 'osušene i ovršene stabljike žitarica i mahunarki'. Budući da otoke karakterizira nedostatak žitarica, ne začuđuje što je naziv *slama* preuzeo značenje riječi *sijeno* jer je trave ipak uvijek bilo. Iz istog se razloga naziv *slâmnica* u govoru Veloga Iža rabi u značenju 'stog sijena', a izveden je od pridjeva *slamni* sufiksom *-ica*.

To nije jedini primjer prijelaza značenja s jednoga naziva na drugi u razmatranim govorima, a kao drugi primjer može poslužiti naziv *grîblja* (O, R, Sa 100), odnosno heterofon *grîblja* (Se, VI). Ishodište toga naziva jest glagol *grabiti*. Nakon prijevoja **grab-*→*greb izveden je glagol *grepsti* s iterativom *gribati* čiji je prezentski oblik *gribljem* od kojeg je izveden naziv *griblja* (18, knj. 1, 601-603; 22, knj. 1, 457-459). Taj je naziv uobičajen u značenju 'brazda'. U tom je značenju zabilježen i u starijim hrvatskim rječnicima, npr. u Vrančićevu, Mikaljinu, Belostenčevu i Stulićevu (16, sv. 10, 425). U sukladnom se značenju etimološki srodne riječi rabe i u nekim drugim slavenskim jezicima pa npr. u makedonskom jeziku i u nekim bugarskim dijalektima riječ *griba* znači 'razgrtati zemlju u vinogradu, odnosno okopavati vinograd' (3, knj. 7, 128; 15, 117). Međutim, u razmatranim se govorima na sjevernodalmatinskim otocima naziv *griblja* rabi u značenju 'međa, tj. granica među dvjema njivama, imanjima i sl.', pa je tako taj naziv preuzeo značenje druge starohrvatske riječi praslavenskoga podrijetla. Pritom se naziv *brazda* rabi u svom uobičajenom značenju, npr. *brāzda* (Se).

Za ulaz u ograđeni dio polja, odnosno uži prolaz između nečega ograđenoga, rabi se naziv *lāz* (Se, VI), ili glasovne inačice *luaz* (B 108) i *lāz* (K, R). U govoru se Veloga Iža rabi usporedno i oblik *lāza*. Ta se riječ razvila iz glagola *laziti* (18, knj. 2, 278) još u praslavenskom razdoblju kada se realizirala inačica *lazǫ (21, 294). U saljskom se govoru rabi izvedenica *lazina* (Sa 161) sufiksom *-ina* u značenju 'ulaz u ogradu'. U nekim drugim čakavskim govorima, kao npr. u viškom, riječ se *lōz* (17, 270) rabi u značenju 'suhozidom ograđeno obradivo zemljište'. U Salima je taj naziv i onimiziran u više primjera te označuje različite

toponime, npr. *Čûh-Lâz* (14, 249), *Pîkov lâz* (14, 235, 275, 290), *Tûčen lâz* (14, 134, 147, 149), *Tûčen lâz-ôgrada* (14, 268), *Tûčin lâz* (14, 234, 243, 249, 253, 257, 269, 276, 280, 286).

U prvom su podskupini prve skupine i starohrvatski nazivi *gòra* (T 121), odnosno *gorà* (R, Se), i *gřm* (VI). Ti su nazivi praslavenskoga podrijetla, a u razmatranim se govorima rabe u značenju 'šuma'. Ovom semantičkom gnijezdu pripada i rivanjska zbirna imenica *grmlje* u značenju 'gaj, mlada šumica'. U tom se ti govori bitno razlikuju od standardnoga jezika u kojem je prihvaćena posuđenica *šuma* koja je vjerojatno iliro-tračkoga podrijetla (18, knj. 3, 422)¹¹. Ostali nazivi, koji su praslavenskoga podrijetla (npr. *lug*, *loza*, *gora*, *grmjje*, *kiće*) rabe se, među inim značenjima, u značenju 'šuma' u različitim hrvatskim mjesnim govorima, npr. u čakavskom narječju *gòra* (Vinišća kod Trogira), *gòra* (selo Pinkovac u južnom Gradišću u Austriji), *guòra* (Novo Selo u Slovačkoj), *lòza* (tzv. dolinački gradišćanskohrvatski govori¹²) itd. U viškom se pak govoru naziv *gorà* rabi u značenjima 'šumovito tlo, brdo, šuma' (17, 128). Da se i na sjevernodalmatinskim otocima, barem u pojedinim govorima, naziv *gora* nekoć rabio i u značenju 'brdo', svjedoči oronim *Gorčina* za jedno malo brdo na Dugom otoku koji je zabilježio V. Skračić (19, 133). A. Piasevoli zabilježila je na području Sali više primjera onimizacije toga naziva, i to u različitim značenjima. U tim je primjerima naziv *gora* najčešće dio dvočlanoga ili višočlanoga toponima, npr. *Dumbòka gorà* (14, 271), *Gomînjak-Gorà* (14, 282), *Gûbac-Gorà* (14, 328), *Mîr-gora* (14, 228), *Pećîna-gorà* (14, 255), *Stivânska gorà* (14, 241, 267, 269, 284), *Strižno-gorà* (14, 241), *Žmîrci-Gorà* (14, 281), *Po Stivânsku gorù* (14, 238), *Spo Stivânske gorê* (14, 285), *Ugljâr-gorà* (14, 269), *Vřh-gorà* (14, 269).

Za primorski zimzeleni hrast rabi se naziv *crnîka* (Se, O, R), odnosno glasovna inačica *črnîka* (Sa 57, VI) sa sačuvanim starim skupom *čr*. Taj je naziv etimološki povezan s praslav. pridjevom *čbrnš (18, knj. 1, 277), a susreće se ne samo u različitim čakavskim nego i u štokavskim govorima na mediteranskom području, npr. *černîka* u Orlecu na Cresu (4, 223), *crnîka* u Betini na Murteru i u Trogiru, *crnika* u štokavskom govoru grada Korčule itd. I taj se naziv ponekad

¹¹ Naziv *gora* nema u svim govorima sjevernodalmatinskih otoka značenje 'šuma'. Tako npr. u saljskom govoru ta riječ znači 'brdo', a u veloiškom govoru 'veliko brdo'.

¹² Ime *Dolinci* uobičajeno je za skupinu gradišćanskih Hrvata koji žive u srednjem Gradišću u Austriji te u obližnjim selima s druge strane granice u Mađarskoj. Govor Dolinaca pripada rubnom poddijalektu srednjočakavskoga dijalekta.

onimizira u govorima sjevernodalmatinskih otoka, npr. u Salima *Pod Crnīku* (14, 190).

Ovoj podskupini pripada i naziv *želūd* (O), odnosno fonološka inačica *željūd* (Sa 437) i heterofon *željūd* (R) u značenju 'žir', koji se razvio iz praslav. *želqđš (21, 759). Zato su moguće usporedbe s različitim slavenskim jezicima, npr. u ruskoj redakciji crkvenoslavenskoga jezika *želqđb*, u bugarskom *želād*, u slovenskom *želod*, u poljskom *żołqđż* (18, knj.3, 675), u ruskom *želudb*, u češkom *žalud* (21, 759) itd. U čakavskom je narječju taj naziv također vrlo čest, a ostvaruje se u različitim fonološkim inačicama, osobito u sjevernočakavskom dijalektu, npr. *žlut* u Orlecu (4, 404) te u brojnim govorima srednjočakavskoga dijalekta, npr. *želud* (selo Trajštof u sjevernom Gradišću u Austriji).

Iz praslav. *chold razvila se starohrvatska riječ *hlad* (18, knj. 1, 671) u značenju 'mjesto u sjeni'. Budući da čakavske govore karakterizira dosljedno čuvanje fonema *h*, tako je i u razmatranim govorima, npr. *hlād* (Sa 105), *hlād* (Se, VI), *hlād* (O), *hluād* (B 61). Duljenje samoglasnika *a* u različitim je govorima dalo različite rezultate. U ošljačkoj je inačici samoglasnik *a*, zbog duljenja, promijenio boju u zatvorenom pravcu prema vokalu *o*, dok se u brguljskom govoru dogodila diftongizacija u zatvorenom pravcu (*a*>*ua*).

Istoj podskupini pripada i riječ *dvōr* (Se), odnosno heterofon *dvōr* (VI) i glasovna inačica *duvōr* (O, P 59, R) u značenju 'dvorište', opet s diftongizacijom dugog *o*>*uo* u zatvorenom pravcu. To je također riječ praslavenskoga podrijetla (18, knj. 1, 467) koja je u značenju 'dvorište' uobičajena na širem čakavskom govornom području, a ne samo u govorima sjevernodalmatinskih otoka, npr. *dvōr* (Vis, 17, 99), *dvōr* (Senj, 11, 121), *duvōr* (srednje Gradišće u Austriji). Taj je naziv također zabilježen kao sastavnica mikrotoponima na sjevernodalmatinskom otočju, npr. na otoku Molatu *Crkvēni Dvōr*, odnosno *Crikvēni Dvōr* ili *Crkōvni Dvōr* za oznaku okupljališta i sastajališta mještana (19, 190). Naziv *mōst* (VI) u značenju 'izgrađeni prijelaz preko vode' također je praslavenskoga podrijetla (18, knj.2, 459). Iz praslavenskoga oblika *mostš moguće je pratiti sukladan razvoj i u inim slavenskim jezicima, npr. češ. *most*, rus. *mōst* (21, 355). U razmatranim se govorima rabe fonološke inačice *mōst* (VI) i s dvoglasom *uo* *muōst* (O). Istovjetna realizacija s dvoglasom česta je i u govorima srednjega Gradišća u Austriji.

I naziv *selo* jest praslavenskoga podrijetla (18, knj. 3, 218). Iz indoeuropskoga korijena **sed-*, u značenju 'sjediti', razvio se praslav. oblik *sedlo, ponajprije u značenju 'mjesto za sjedenje', a zatim u značenju 'mjesto za življenje' (21, 560). U hrvatskom se jeziku inačica *selo*, s reduciranim fonemom *d* iz skupa *dl*,

ustalila u drugom značenju, tj. 'malo naselje čiji se stanovnici uglavnom bave poljoprivredom', npr. *selð* (O, Se). Samo se po sebi razumije da je tu riječ o apelativu. Međutim, u govorima sjevernodalmatinskih otoka taj naziv transonimizacijom postaje ime čitavog ili pak dijela naselja, obično onog koji je na povišenu položaju, npr. *Selð* kao ime gornjega, staroga dijela mjesta Sali (Sa 319; odnosno 19, 145; 14, 232, 240-241, 243-244, 246-249, 251-252, 259-261, 263-264, 266-270, 272, 280, 300-302) ili *Zmòrašnje Selð*, također za dio Sali (19, 145; 14, 228, 232, 234, 238, 245, 250-252, 256-257, 259, 262, 276-278, 281-288, 291, 299-301, 326). A. Piasevoli je zabilježila još nekoliko primjera onimizacije toga naziva u dvočlanim toponimima: *Selð – Dràga* (14, 280), *Selð južnje* (14, 294), *Selð Klanàc* (14, 239, 260, 274, 278-289), *Selð Rànjkovica* (14, 273, 290, 299), *Selð - Ravànac* (14, 271, 273), *Selð - Vršák* (14, 253, 276, 278, 290), *Spo Selà* (14, 317). Naziv *grâd* (Se), odnosno glasovna inačica *grâd* (O) rabi se u suvremenom značenju 'veliko naselje'. Ta riječ potječe iz praslav. *gordš (18, knj. 1, 602), a u govorima sjevernodalmatinskih otoka transonimizacijom postaje toponim *Grad* koji zamjenjuje ime *Zadar*.

U značenju 'blato' rabe se leksičke inačice *mljàka* (Se, VI) i *gnjâla* (O) te heterofoni *gnjâla* (K) i *gnjâla* (R). Prva se inačica razvila iz praslavenskoga *molka u značenju 'mokro tlo' (18, knj. 2, 440; 21, 347), a druga iz praslav. naziva *glina. Iz toga se naziva metatezom sonanata razvila inačica *gnila*, od koje je, ujednačivanjem samoglasnika, nastala inačica *gnala* > *gnjala*. U ostalim je slavenskim jezicima taj naziv također uobičajen, npr. bugarski *glina*, polapski *glaino* (3, knj. 6, 126). Valja ipak napomenuti da se u rivanjskom govoru naziv *mljàka* donekle značenjski razlikuje od naziva *gnjala*, pa se rabi u značenju 'jako zaprljana, zemljana voda'.

U značenju 'veće otvoreno i ograđeno skupljalište vode s cjedila' rabi se naziv *lòkva* (R, Sa 167), odnosno heterofon *lòkva* (Sa 167, Se) prema praslav. *loky. Današnji se nominativni oblik razvio iz staroga genitivnog oblika *lokžve (18, knj. 2, 315). U govorima sjevernodalmatinskih otoka taj naziv može imati i značenje 'udubljenje na putu ispunjeno vodom'. Zbog toga je u sestrunjskom govoru naziv *lokva* dvoznačan jer se rabi u oba značenja. U nekim se pak govorima rabi u drugom značenju, npr. *lòkva* (O) i heterofon *lòkva* (Se, VI). Taj je naziv, zajedno sa svojim izvedenicama, u govorima sjevernodalmatinskih otoka također ponekad onimiziran, sam ili u sklopu višečlanih toponima, npr. *Lòkva* (R), te na Dugom otoku, npr. *Lòkva* (14, 282; 19, 97, 105, 110, 124, 130, 132, 136, 139, 144), *Lòkva* (19, 148, 155), *Lòkva na Àrnju* (19, 118), *Lòkva na Dràzi* (19, 132), *Lòkva za Gračìnu* (19, 104), *Lòkva – Njìve* (14, 227-228); *Lòkva na*

Volûjaku (19, 121), *Lòkva – Vršâk* (14, 255), *Pod lòkvom* (14, 293), *Kod lòkve* (14, 243), *Ko lòkve* (14, 227, 229, 244, 254, 267, 287), *Ko Lòkve* (14, 278, 286), *Ko Lòkve – Njîva* (14, 239), *Ko lòkve – njîva* (14, 261), *Ko zmòrašnje lòkve* (14, 259, 271, 290), *Njârica ko lòkve* (14, 144), *Njîva ko lòkve* (14, 243), *Njîva ko Lòkve* (14, 261, 279), *Stûpi ko lòkve* (14, 228, 252); *Sazjûga lòkve* (14, 264), *Sazmôrca lòkve* (14, 280, 293), *Jâpršnji krâj od lòkve* (14, 278), *Sâljsko pòlje Sazjâprka lòkve* (14, 281), *Na Jûžnjoj lòkvi* (14, 248, 274), *Lòkvina* (14, 283); na otoku Ižu, npr. *Lòkva* (19, 177), na otoku Molatu, npr. *Lòkva* (19, 189), *Lòkva* (19, 199), *Dônja Lòkva* (19, 196), *Gòrnja Lòkva* (19, 197), *Lòkva Karnîce* (19, 194), *Na lòkvici* (19, 191).

Naziv *krâj* (B 40, Sa 146, Se, VI), odnosno glasovna inačica *krâj* (O, R) redovito se rabi u značenju 'obala'. Taj se riječ još u praslavensko doba razvila iz glagola **krojiti* prijevojem *o – a* (18, knj. 2, 177; 21, 267). Prvotno je značenje riječi **krajš* bilo 'nešto što je odrezano ili gdje je odrezano' (21, 267). U značenju 'obala' ta se riječ u hrvatskom jeziku rabi od davnine pa je to značenje zabilježeno u Vrančićevu, Mikaljinu, Della Bellinu, Belostenčevu, Jambrešićevu, Voltićevu i Stulićevu rječniku (16, sv. 20, 436). I danas je značenje 'obala' jedno od značenja riječi *kraj* u hrvatskom književnom jeziku, a naravno i u brojnim čakavskim govorima, npr. u senjskom *krâj* (11, 128).

b) U značenju 'vrh brda ili brijega' rabi se naziv *vřh* (Se, VI) koji se razvio iz praslav. **vbrhš* (18, knj. 3, 624; 21, 730) pa stoga ne začuđuju sukladnice u inim slavenskim jezicima, npr. češ. *vrch*, rus. *vérh* itd. U govoru se Veloga Iža usporedno s nazivom *vrh* rabi i istoznačnica *glâva*. Ta riječ, koja se razvila iz praslav. **golva* (18, knj. 1, 566), osim svoga temeljnoga značenja 'dio tijela', od davnine se rabi kao metafora za terenske uzvisine, odnosno kao istoznačnica riječi *brdo*. Međutim, u pojedinim govorima, pa tako i u govoru Veloga Iža, putem sinegdohe je postupno postala oznakom samo jednoga dijela brda, tj. njegova vrha. S druge strane, u ošljačkom se govoru riječ *vřh* rabi u značenju 'brdo, odnosno brijeg'. U rivanjskom se pak govoru naziv *glâva* rabi u oba spomenuta značenja, a isto tako i umanjenica *glavîca*. Umanjenica *vršîl'* (O), koja se izvodi sufiksom *-it'*, označuje 'malo brdo ili pak mali brijeg'. U govoru Veloga Iža nazivi *vršâk* i *glavîca* ne označuju 'mali vrh' nego, kao u ošljačkom govoru, 'malo brdo, odnosno mali brijeg'. Odnos između riječi *vrh* i *vršâk* u saljskom govoru (Sa 409) sukladan je odnosu u veloiškom. Pritom je važno naglasiti da u tim mjesnim govorima navedeni nazivi nisu precizno određeni kao u standardnoj zemljopisnoj terminologiji u kojoj su npr. nazivi *brdo* i *brijeg* značenjski razgraničeni. Ta skupina zemljopisnih naziva vrlo se često rabi pri nastanku mikro-

toponima na sjevernodalmatinskim otocima, npr. na Dugom otoku pri imenovanju vrhova (većih i manjih) *Jârča Glāvà* ili *Jâčja Glāvà* (19, 130), *Glavica* (19, 97, 103, 120, 130), *Glāvà o Stanišća* (19, 124), *Glāvà od Pastrčà* (19, 121), *Smrđelàška Glāvà* (19, 126), *Vèla Glāvà Žüvinja* (19, 130), *Vèla Glāvà* (19, 143), *Zmòrašnja Glāvà* (19, 109), *Zmòrašnja glavica* (14, 285, 314; 19, 97), *Glāvà Rânčeva* (19, 117), *Ândelova Glavica* (14, 190, 266; 19, 148), *Jüškâa glavica* (19, 97), *Riča Vřh* (19, 133), *Vèli Vřh* (19, 126-127, 132, 151), *Zâglavski Vřh* (19, 137), *Zâli Vřh* (14, 285; 19, 137), *Vřh o Pôljca* (19, 151), *Vřh o Skradišćaka* (19, 151), *Vřh Vrhà* (19, 109), *Vřh Zâglava* (19, 111, 120), *Vřh Zlâta* (19, 111), *Vršák* (19, 130, 137) ili pak za oznaku nekih drugih mikrotoponima, npr. *Kruânčeva Glāvà* (19, 95), *Martínova Glāvà* (19, 95), *Vršák* (19, 145); na Sestrungju pri imenovanju vrhova, npr. *Glavica* (19, 240), *Nòzdarska Glavica* (19, 244), *Glavica od Dumbòke Dràge* (19, 236), *Glavica od Ostrice* (19, 237), *Mâla Glāvà* (19, 240), *Vèla Glāvà* (19, 240), *Glavica Japlèniška* (19, 243), *Glavica Mârovska* (19, 245), *Glavica od Binjüša* (19, 238), *Srídjni Vřh* ili *Vřh o Srídnjega* (19, 237); na otoku Molatu pri imenovanju vrhova, npr. *Jüžnja Glāvà Kûšnjaka* (19, 188), *Zmòrašnja Glāvà Kûšnjaka* (19, 188), *Glavica* (19, 199), *Jüžnji Vřh* (19, 197, 200), *Zmòrašnji Vřh* (19, 197, 200), *Vřh Banâstar* (19, 195), *Vřh Gračine* (19, 196), *Vřh o Tunića* (19, 203), *Vršuák* (19, 200); na otoku Ižu pri imenovanju vrhova, npr. *Vřh* (19, 174), *Drügi Vřh* (19, 177), *Četrti Vřh* (19, 177), *Pèti Vřh* (19, 177), *Přvi Vřh* (19, 177), *Vodenjâški Vřh* (19, 176), *Vřh Mučèla* (19, 175), *Vřh Skrájnoga* (19, 166), *Slâvišća Vřh* (19, 169), *Šólovski Vřh* (19, 175), *Vřh Zâglava* (19, 167) i sl. A. Piasevoli je zabilježila različite dvočlane i višečlane toponome koji sadržavaju te nazive ili njihove izvedenice, npr. *Gláva* (14, 249), *Vèla gláva* (14, 287), *Pod Bûrnju glávu* (14, 270), *Pod Vèlu glávu* (14, 240), *Po Vèlu glávu* (14, 191, 323), *Glavica* (14, 244, 254, 258-259, 281, 287), *Ândelova glavica* (14, 309), *Beverínova Glavica* (14, 314), *Blüd – Glavica* (14, 271, 312), *Bûrnja Glavica* (14, 314), *Pečina glavica* (14, 261), *Smòljanova glavica* (14, 284), *Bûrnja glavica* (14, 285), *Jüžnja glavica* (14, 285, 314), *Glavica Jâpršnja* (14, 328), *Glavica ko Roša* (14, 313), *Glavica Lokârdenjâk* (14, 328), *Glavica prema Bušínju* (14, 262), *Glavica-Završák* (14, 328), *Trèvina glavica* (14, 266), *Na Glavicu* (14, 243), *Na Glavici* (14, 313), *Spo Pečine Glavice* (14, 261), *Poljica ko Zâglava* (14, 272), *Vřh* (14, 234, 269), *Bočac vřh* (14, 280), *Bûrnji vřh* (14, 285, 314), *Mâli vřh* (14, 201, 233), *Kobîljakov vřh* (14, 256), *Ózren – vřh* (14, 247-248), *Rânjkovica-vřh* (14, 290), *Vèli vřh* (14, 191, 201, 233, 282, 320), *Vřh – gorà* (14, 269), *Vèli vřh – Kobîljak* (14, 277), *Vèli vřh ko Skrâče* (14, 263), *Vèli vřh o Čüha* (14, 266), *Vèli vřh o Dugonjive* (14, 266),

Po vřh Křnjenica (14, 226), *Pod vřh* (14, 255, 269, 311), *Spo vřha* (14, 275), *Za vřh* (14, 262), *Vřh Blūda* (14, 313), *Na vřh Blūda* (14, 313), *Pod Věli vřh* (14, 279), *Sazjūga Vělog vrhà* (14, 283), *Spo Věloga Vrhà* (14, 276), *Mír – Věli vřh* (14, 260), *Vrřàk* (14, 234, 261, 266), *Vrřàk* (14, 237, 241, 244, 246, 253, 259-260, 262, 266, 268-269, 271, 276, 300-301), *Rìpnji vrřàk* (14, 266), *Rìpnji vrřàk* (14, 320), *Vrřàk – Podànak* (14, 246), *Vrřàk – Kūca i vřtli* (14, 272, 280), *Vrřàk – Stàre nřivine* (14, 259), *Ispo Vrřcà* (14, 284), *Zavrřàk* (14, 234, 241, 247, 249, 251-252, 255, 260, 262, 265, 272, 274, 276, 280, 285, 290-291), *Zavrřàk – Sazjàprka glavice* (14, 276), *Vřřić* (14, 265), *Pod Vřřić* (14, 265, 312).

b) U drugoj su podskupini prve skupine davno usvojene tuđice, kao što je npr. naziv *brīg* (P 57, VI). Ta je riječ posuđenica iz praslavenskoga doba, a razvila se iz germanskoga *Berg* (18, knj. 1, 210). Već je spomenuto da se u saljskom i iškom govoru rabi i naziv *gorà*, a u ošljačkom *vřh* u istom ili srodnom značenju. Naziv *brig* također se susreće kao sastavni dio toponimije, npr. u *Salima Brīg* (14, 254), *Brīg* (14, 260, 287, 310), *Na brīg* (14, 258), *Po Brīg* (14, 263), *Na Brīgu* (14, 239-240, 252, 271, 278), *Pod Brīgom* (14, 293), *Nřivica na Brīgu* (14, 240, 259).

U praslavenskom je razdoblju posuđena i riječ *trs* u značenju 'stabljika vinove loze, čokot'. Taj naziv, koji je najvjerojatnije arapskoga ishodišta, preko grčkoga *thýrsos* prihvaćen je u latinskom u obliku *tirsus*, *trismus*, a odatle u praslavenskom jeziku (18, knj. 3, 509; 21, 688). U govorima se sjevernodalmatinskih otoka, kao i u književnom jeziku, redovito rabi ostvaraj *třs* (O, R, Sa 389, Se, VI) sa sukladnicama u inim slavenskim jezicima, npr. slovenski *třs*, češ. *trs* itd. U razmatranim se govorima redovito rabi i naziv *třsje* (K, O, R, Sa 389, Se, VI) u značenju 'vinograd'. Po obliku je to zbirna imenica izvedena iz naziva *trs* sufiksom *-je*. Taj se starohrvatski naziv u istom značenju još uvijek rabi i u drugim govorima srednjočakavskoga dijalekta, npr. u pojedinim gradišćansko-hrvatskim govorima Dolinaca i Poljanaca¹³. U ošljačkom se govoru još rabi i naziv *sđd* u značenju 'mladi vinograd'. Imenica **sadč* je još u praslavenskom razdoblju izvedena iz glagola **saditi* i prvotno je značila 'ono što je posađeno' (21, 550; 22, knj. 3, 544). Poslije je u različitim govorima i dijalektima pojedinih jezika, zavisno o specifičnostima pojedinih podneblja, ta riječ dobivala različite nijanse značenja. Ta je imenica, baš u značenju 'mladi vinograd', i inače pozna-

¹³ Imenom *Poljanci* naziva se skupina gradišćanskih Hrvata koji žive u sjevernom Gradišću u Austriji u području oko grada Željezna te u obližnjem selu Koljnofu u Mađarskoj. Mjesni govori Poljanaca pripadaju rubnomu poddijalektu srednjočakavskoga dijalekta čakavskoga narječja.

ta u hrvatskom jeziku, a ne samo u razmatranim govorima. U tom ju je značenju zabilježio i P. Skok (18, knj. 3, 184). Taj naziv zapravo pripada prvoj podskupini prve skupine, ali zbog uske značenjske povezanosti s nazivom *tršje* razmatraju se zajedno u drugoj podskupini. Iz naziva *trš* izvedeni su i različiti toponimi u govorima sjevernodalmatinskih otoka, npr. *Tršina* na Dugom otoku (19, 110) i na Sestrunju (19, 244), na Dugom otoku *Tršje* (14, 271, 283), *Bríg tršje* (14, 287), *Čiganovo tršje* (14, 189, 316), *Godopinovo tršje* (14, 277), *Mālijino tršje* (14, 227), *Ógrada tršje* (14, 235), *Órlika tršje* (14, 255), *Sínje tršje* (14, 238), *Stáro tršje* (14, 233, 253), *Stòhino tršje* (14, 290), *Tršje ko krùšav* (14, 242), *Tršje ko lðkve* (14, 242), *Tršje ko Ravnice* (14, 247), *Tršje Stáro* (14, 244), *Zvānka tršje* (14, 253).

U značenju 'križanje dvaju ili više puteva' rabi se naziv *raskîrže* (Sa 300, VI), *rāskrîže* (R), odnosno inačica *laskrîže* (Se) s razjednačivanjem likvida *r* na udaljenost, tj. zamjenom prvoga *r* likvidom *l*. Taj naziv, naravno, ne spada među posuđenice iz praslavenskoga razdoblja, a u drugu je podskupinu prve skupine uvršten zato što je korijenski povezan s riječju *križ* koja je također stara posuđenica u hrvatskom jeziku, a prihvaćena je zajedno s kršćanstvom. Ta je riječ još u 7. ili 8. stoljeću preuzeta iz nekog romanskog, vjerojatno starofurlanskoga oblika **krō(d)že* koji se razvio iz vulgarnolatinskoga oblika **crōcem*, a taj je oblik akuzativ klasičnolatinske imenice *crux* u značenju 'križ' (21, 275). Naravno, taj se naziv često rabi u inim hrvatskim, pa tako i u inim čakavskim govorima, npr. u viškom *raskrîži* (17, 453). I taj je naziv onimiziran, pa se susreće u toponimiji sjevernodalmatinskih otoka, npr. *Raskrîže* na Dugom otoku (19, 99), *Laskrîže* na Sestrunju (19, 244) i na otoku Molatu (19, 189).

2. Drugu skupinu zemljopisnih naziva predstavljaju oni za koje se usporedno rabi i autohtona hrvatska riječ i tuđica. Tipičan primjer takvoga nazivlja vezan je uz riječ *magla* koja je nastala iz praslavenskoga poimeničenoga pridjeva ženskoga roda, izvedenog iz osnove **mǝg-* i sufiksa *-la* (18, knj. 2, 353). Domaći se naziv ostvaruje u više akcenatskih inačica, npr. *maglā* (Se, O, R) i heterofon *māgla* (O). Poznat je i augmentativni oblik *maglušīna* (Sa 173) sa sufiksom *-ušina* u značenju 'gusta magla'. Drugi augmentativni sufiks *-ina*, koji je u tom govoru izgubio značenje augmentativnosti, rabi se u realizaciji *maglīna* (Sa 173) 'obična magla'. Usporedno s autohtonim hrvatskim nazivom *magla*, u istom se značenju rabi i romanizam *fðšak* (B 40) koji je etimologijski povezan s francuskim izrazom *fausse* u značenju 'lažan, zamršen' (22, knj. 4, 205). U značenju 'magla' rabi se i naziv *kalīg* (Sa 124, VI). To je romanizam nastao prema sukladnom mletačkom nazivu *caligo* (6, 145; 21, 189) i ne može se povezati s

praslav. riječi **kalega* iz koje se izvodi naziv *kaljaga* koji se u pojedinim ruskim govorima rabi u značenju 'kišovito, ružno vrijeme' (3, knj. 9, 120)¹⁴. Oba su romanizma u inačicama *kalig* i *fusko* zabilježena i u Komiži na Visu u značenju 'maglušina' (2, 15), a *kalig* i u govoru mjesta Visa (17, 210), *kàlig* u senjskom govoru (11, 126) itd.

Autohtoni hrvatski naziv *stīnà* (O)¹⁵ u značenju 'velika kamena gromada, obično u moru ili pokraj mora' potječe od praslav. riječi **stēna*. U pojedinim razmatranim govorima zamijenjen je tuđicom *gròta* (R, Sa 101, Se). Ishodište toj posuđenici jest grčka riječ *krypte* preko latinskoga *crypta* i talijanskoga naziva *grotta* (24, 190). U pojedinim je govorima sjevernodalmatinskih otoka značenje te riječi iznijansirano pa se npr. u veloiškom govoru riječ *gròta* rabi kao skupni naziv za više većih komada kamenja. Naravno, susreće se i u inim čakavskim priobalnim govorima, npr. u viškom *gròta* (17, 134), u senjskom *gròta* (11, 124). Izvedenice iz toga naziva također su onimizirane u govorima sjevernodalmatinskih otoka, npr. toponim *Gròtica* na Sestrungju (19, 243) i na otoku Molatu (19, 198).

3. U trećoj su skupini nazivi za koje uglavnom prevladavaju tuđice, a znatno se rjeđe rabi autohtona hrvatska riječ. Tako je npr., umjesto fonoloških inačica autohtone hrvatske riječi *pjesak*, uobičajen romanizam *sabûn* (O, R, Sa 315, Se, VI), odnosno heterofon *sabûn* (T 129). Taj je naziv vulgarnolatinskoga podrijetla, a u čakavskim je govorima prihvaćen preko dalmatoromanskoga (18, knj. 3, 181). P. Skok, za ilustraciju, navodi naziv *sablûn* s Cresa te iz Istre, a zanimljivo je da ističe i primjere iz dvaju govora sa sjevernodalmatinskih otoka. Rječ je o Božavi na Dugom otoku te o otoku Molatu gdje se rabi naziv *sambûn*. U Komiži je zabilježena inačica *salbûn* (2, 14). Taj se naziv također koristio pri tvorbi toponima, npr. na Dugom otoku *Sambunič* (19, 100) i *Sabunina* (19, 100). U južnočakavskom Tkonu, koji karakterizira ikavski refleks jata, usporedno se rabi i domaći naziv *pīsāk* (128) koji je praslavenska izvedenica iz osnove **pes-* pomoću deminutivnoga sufiksa *-šk*. Prvobitno mu je značenje 'ono što se može otpuhnuti' (18, knj. 2, 654), a današnje 'veća skupina zrnca usitnjenih stijena'.

4. U četvrtoj su skupini nazivi koji su u izvornim govorima redovito tuđice. Takav je npr. naziv *škòlj* (B 84, K, R, Sa 357, Se, VI), odnosno glasovna inačica

¹⁴ U hrvatskom se jeziku s tom praslavenskom riječju može povezati naziv *kaljuža*.

¹⁵ Na Ošljaku se rabi i zbirni oblik *stinjiè* koji je izveden sufiksom *-jē>-jie* (s dvoglasom *ie* nakon zatvaranja dugog *e*).

škuôlj (O) s dvoglasom *uo* kao posljedicom zatvaranja dugoga vokala *o*. Taj se zemljopisni naziv rabi u značenju 'otok', a uobičajen je ne samo na sjevernodalmatinskim otocima nego na velikom dijelu hrvatske obale i otoka, npr. *skôj* u Komiži (2, 13), *škòlj* u Senju (11, 140). U hrvatskim je govorima prihvaćen iz mletačkoga, a izvorište mu je starogrčka riječ *skópelos* preko latinskoga *scopulus* (18, knj. 3, 273). Taj je naziv u govorima sjevernodalmatinskih otoka vrlo često onimiziran ili je pak sastavni dio nesonima, npr. u iškim govorima *Gâćinov Škôj* (19, 177), *Mâći(n) Škôj* (19, 178), u dugotočkim govorima *Škôlj* (19, 99, 114), *Božâvski Škôlj* (19, 92), *Bûrni Škôlj* (14, 191), *Dônji Škôlj* (19, 146), *Fînkîn* ili *Bûrnji Škôlj* (19, 146), *Fîžulov Škôlj* (19, 140), *Lûški Škôlj* (19, 128), *Mâli Škôlj* (14, 191), *Tomâsov Škôlj* (19, 110), *Velârski Škôlj* (19, 108), *Vëli Škòlj* (14, 191), a može označavati i neki drugi mikrotoponim, kao npr. maslinik *Škôlj Bûrnji* (14, 256).

Naziv *škrapa*, koji je posuđenica iz dalmatoromanskoga (18, knj. 1, 274), u hrvatskim se govorima obično rabi u dvama značenjima i to: 'rupa, jama, udubljenje' i 'sitno neglatko kamenje'. U prvom je značenju ta riječ zabilježena u Mikaljinu, Della Bellinu, Stulićevu i Šulekovu rječniku znanstvenoga nazivlja. U tom ju je značenju zapisao i Marcel Kušar na Rabu, a zabilježena je i u Lici. U drugom je značenju navedena u Ivekovićevu te u Vukovu srpskom rječniku (16, sv. 73, 677). U razmatranim se govorima rabi u inačicama *škrâpa* (O), *škrâpa* (R) i *škrâca* (Se) u prvom od navedenih značenja, točnije u značenju 'udubljenje u kamenu, obično kraj mora, u kojemu se skuplja kišnica ili more'. Značenje inačice *škrâca* (O) 'mali komad zemlje izmiješan s većim ili manjim kamenjem' bliže je drugom od navedenih značenja. Već navedeni rivanjski naziv također se rabi i u tom značenju. P. Skok je na Molatu zabilježio naziv *škraca* u drugom od navedenih značenja (18, knj. 1, 274). I taj se naziv susreće u inim čakavskim govorima, npr. u viškom *škrâpa* u značenju 'rupa, procjep u kamenu' (17, 494).

Na sjevernodalmatinskim je otocima općeproširen i naziv *marèta* (B 83, O, R, Sa 177, VI). Izvorište mu je latinska, odnosno talijanska riječ *mare* iz koje je izveden naziv *mareta* za lako bibanje mora. U značenju 'bibanje mora, bibavica' naziv *marèta* rabi se i u Komiži (2, 13) te u Senju *marèta* (11, 131). U govorima sjevernodalmatinskih otoka taj je naziv prihvaćen u značenju 'val'. Na Sestrunju je križanjem s riječju *more* dobivena glasovna inačica *morèta*. Zanimljivo je da je istu inačicu zabilježio P. Skok (18, knj. 1, 118) iz govora Božave na Dugom otoku, a to je mjesto smješteno točno nasuprot Sestrunju.

Ovoj skupini pripada i naziv *gustêrna* (B 45 i 46, Se, VI) u značenju 'spremnik za skupljanje kišnice s krova'. U istom se značenju rabi i glasovna inačica *gustiêrna* (O, R) s dvoglasom *ie*, odnosno *guštêrna* (Sa 103) s promjenom *st>št* karakterističnom za posuđenice. Naime, taj je naziv etimološki povezan s latinizmom *cisterna* koji potječe od grčke riječi *kýstis* u značenju 'šupljina' (5, 229). U inim je čakavskim (a naravno i nečakavskim) govorima također vrlo čest, npr. u viškom *gustîrna* (17, 137). U govorima sjevernodalmatinskih otoka taj se naziv također ponekad onimizira, npr. *Gustêrna*, odnosno *Guštêrna* na Dugom otoku (19, 128).

Romanizam *cimîtar* (B 73, P 57) u značenju 'groblje' (prema tal. nazivu *cimitero*) također je u ovoj skupini, zajedno s inačicom *cimatôrija* (Sa 51) koja je nastala preplitanjem s latinskim nazivom *coemeterium*. Taj je romanizam vrlo čest u čakavaca, npr. u viškom *cimitčrij* (17, 60), a redovito ga rabe i gradišćanski Hrvati (najčešće u ostvaraju *cimîtor*, rjeđe *cîntor*). U rivanjskom se pak govoru rabi stari hrvatski naziv *gròbišće*. Taj se naziv također susreće u topnimiji sjevernodalmatinskih otoka, npr. u višečlanom mikrotoponimu *Njîvica ko Cimatôrija* (14, 293).

Navedeni primjeri pokazuju da starohrvatske zemljopisne nazive praslavenskoga podrijetla karakterizira leksička, a uglavnom i tvorbeno-morfološka ujednačenost dok se varijantnost najviše očituje na fonološkoj razini, osobito u akcentatskim inačicama. Kao što je logično očekivati, znatno je veća razgranatost značenja uočljiva u riječi praslavenskoga podrijetla te u posuđenica iz praslavenskoga razdoblja nego u naknadno usvojenim tuđicama. Isto tako, sukladno očekivanjima, posebnosti se u odnosu na ukupnost hrvatskih mjesnih govora, dijalekata i narječja ponajprije očituju u nazivima vezanim za život uz more (npr. *školj*, *mareta* i sl.). Nazive koji nisu specifično mediteranski, uglavnom je moguće susresti i u inim hrvatskim govorima i dijalektima, a i šire.

KRATICE OJKONIMA

B Brgulje (Bargulje)
K Kukljica
O Ošljak (Lazaret)
P Preko
R Rivanj

Sa Sali
Se Sestrunj
T Tkon (Kun)
VI Veli Iž

Izvori:

1. Robert Bacalja: *Kolo muôra i mocîr*, Zagreb 1997.
2. Tomislav Maričić Kukljičanin: *Rječnik govora mjesta Kukljice*, rukopis
3. Ankica Piasevoli: *Rječnik govora mjesta Sali*, Sali 1993.
4. Ladislav Radulić: *Rječnik govora otoka Rivnja*, rukopis
5. Ante Marko Šarunić: *Školj va sarcu i na zajiku*, Zadar 1997.
6. Sanja Vučić i Jela Maresić: *Mali rječnik tkonskoga govora*, *Filologija* 26, Zagreb 1996, str. 117-133.

Literatura:

1. Vladimir Anić: *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb 1994.
2. Mirko Deanović: *Lingvistički atlas Mediterana II*, anketa na Visu (Komiža); *Rad JAZU*, knj. 344, Zagreb 1966, str. 5-35.
3. *Etimologičeskij slovarb slavjanskih jazykov*, knj. 1-18, ur. O. N. Trubačev, Moskva 1974.-1993.
4. Hubrecht Peter Houtzagers: *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*, *Studies in Slavic and General Linguistic*, vol 5, Amsterdam 1985.
5. Bratoljub Klaić: *Rječnik stranih riječi*, Zagreb 1983.
6. Vesna Lipovac Radulović: *Romanizmi u Crnoj Gori – Jugoistočni dio Boke kotorske*, Cetinje – Titograd 1981.
7. Josip Lisac: *Jezično stanje zadarskoga područja*, u: *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Zagreb 1999, str. 67-78.
8. Iva Lukežić: *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*, Rijeka 1990.
9. Milica Mihaljević: *O terminološkom nizu: leksem - riječ - termin - naziv - ime - znak - izraz*, *Jezik*, god. 32, br. 2, Zagreb, prosinac 1984, str. 57-59.
10. M. Mladenov, D. Crvenkoski i B. Blagoeski: *Bugarsko-makedonski rečnik*, Skopje – Beograd 1968.
11. Milan Moguš: *Današnji senjski govor*, *Senjski zbornik*, Senj 1966, str. 5-152.
12. Milan Moguš: *Čakavsko narječje*, Zagreb 1977.
13. *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika*, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Skopje 1983.

14. Ankica Piasevoli: *Saljska intrada – nazivlje po djedovima našim*, Zadar – Sali 1999.
15. *Rečnik na makedonskiot jazik*, knj. 1, ur. Blaže Koneski, Skopje 1979.
16. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, sv. 10, Zagreb 1880, sv. 20, Zagreb i sv. 73, Zagreb 1961.
17. Ândro Ròki – Fortunãto: *Lîbar Viškiga Jazîka*, Toronto 1997.
18. Petar Skok: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. 1, Zagreb 1971, knj. 2, Zagreb 1972. i knj. 3, Zagreb 1973.
19. Vladimir Skračić: *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*, Split 1996.
20. *Słownik prastowiański*, knj.1, ur. Franciszka Slawskiego, Polska akademia nauk 1974.
21. Marko Snoj: *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana 1997.
22. Max Vasmer: *Etimologičeskij slovarb russkogo jazyka*, knj. 1, Moskva 1986, knj. 2, Moskva 1986, knj. 3, Moskva 1987. i knj. 4, Moskva 1987.
23. Radovan Vidović: *Pomorski rječnik*, Split 1984.
24. Vojmir Vinja: *Jadranske etimologije -- Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*, knj. 1, Zagreb 1998.
25. Sanja Vulić: *Zemljopisni nazivi u govoru sela Unde u Mađarskoj i u obližnjim govorima Dolinaca u Austriji, Panonska ljetna knjiga*, Güttenbach 1999, str. 428-435.

LE DENOMINAZIONI GEOGRAFICHE IN ALCUNE PARLATE DELLE ISOLE DELLA DALMAZIA SETTENTRIONALE

Riassunto

In questo lavoro si prendono in esame una trentina di differenti denominazioni geografiche appartenenti a nove parlate locali sulle isole della Dalmazia settentrionale. (Sali, Veli Iž, Ošljak, Sestrunj, Tkon, Kukljica, Brgulje, Preko). Il materiale in genere è stato raccolto registrando parlatori originali. Le denominazioni sono suddivise in quattro gruppi e sono poste in particolare rilievo le loro diversità dialettali. Il lavoro presenta anche varie spiegazioni etimologiche di questi termini.

ON SOME GEOGRAPHICAL NAMES IN SOME LOCAL DIALECTS IN THE NORTHDALMATIAN ARCHIPELAGO

Summary

The article discusses a corpus of about thirty different geographical names in nine local dialects in the northdalmatian archipelago. The corpus was in general compiled in interviews with native speakers. Those names are divided into four groups, and some of their specific dialectal characteristics are pointed out. This article also considers variant etymological explanations of those names.

Podaci o autoru:

Mr. Sanja Vulić radi u Zavodu za lingvistička istraživanja HAZU u Zagrebu kao suradnik na projektu *Istraživanje hrvatskih dijalekata* čiji je voditelj akademik Milan Moguš.